

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XLIX. De singulis prudentiæ partibus quasi integralibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

tio, que fit uel per disciplinam, & ad hoc pertinet do-
citas: uel per inuentionem, & ad hoc pertinet eusto-
chia, que est bona coniecturatio: huius autem pars,
ut dicitur in 6. Ethic. est solertia, que est uera conie-
cturatio medijs, ut dicitur in 1. Posterio. Tertio, confi-
derandus est usus cognitionis, secundum. Quod ex co-
gnitis aliquibus procedit ad alia cognoscenda, uel in-
dicanda, & hoc pertinet ad rationem. Ratio autem ad
hoc, qd recte præcipiat, tria debet habere. Primo quidem,
ut ordinet aliquid accomodum ad finem, & hoc
pertinet ad prouidentiam. Secundo, ut attendat circum-
stantias negotij, quod pertinet ad circumspectionem.
Tertio, ut uitet impedimenta, qd pti et ad cautionem.

Partes autem subiectiuæ uirtutis dicuntur species
eiusdem diuersæ: & hoc modo partes prudentiæ, sicut
quod proprie sumuntur, sunt prudentia, per quam
aliquis regit seipsum: & prudentia, per quam aliquis
regit multitudinem, quæ differunt specie, ut dictum
est. Et iterum prudentia, quæ est multitudinis regiti-
ua, diuiditur secundum diuersas species multitudi-
nis. Est. n. quedam multitudo adunata ad aliquod
speciale negotium, sicut exercitus congregatur ad pu-
gnandum, cuius regula est prudentia militaris. Quæ-
dam uero multitudo est adunata ad totam uitam, si-
cut multitudo unius domus, uel familiæ, cuius re-
gula est prudentia œconomica. Et etiam multitudo
unius ciuitatis, uel regni, cuius quidem regula dire-
ctiua est in principe regnatiua: in subditis autem po-
litica simpliciter dicta. Si uero prudentia sumatur lar-
ge, secundum quod includit etiam scientiam specu-
latiuam, ut supra dictum est, tunc etiam partes eius
ponuntur dialectica, rhetorica, & physica, secundum
tres modos procedendi in scientijs, quorum unus
est per demonstrationem ad scientiæ causandam, quod
pertinet ad physicam, ut sub physica intelligatur om-
nes scientiæ demonstratiuæ. Alius modus est ex p-
robabilibus ad opinionem faciendam, quod pertinet ad
dialecticam. Tertius modus est ex quibusdam conie-
cturis ad suspicionem inducendam, uel ad aliquam
peritiam ad eundem, quod pertinet ad rhetoricam. Potest
tamen dici, qd hæc tria pertinent ad prudentiam etiã
proprie dictam, quæ ratiocinatur interdum quidem
ex necessarijs, interdum ex probabilibus, interdum
autem ex quibusdam coniecturis. Partes autem po-
tentiales alicuius uirtutis dicuntur uirtutes adiutrix,
quæ ordinantur ad aliquos secundarios actus, uel ma-
terias, quales non habentes totam potentiam princi-
pales uirtutis. Et secundum hoc ponuntur partes pru-
dentiæ cubilia, quæ est circa consilium: & synesis, qd
est circa iudicium eorum, in quibus oportet quan-
doque a communi lege recedere. Prudentia uero est
circa principalem actum, qui est præcipere.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd diuersæ assigna-
tiones differunt, secundum quod diuersa genera par-
tium ponuntur, uel secundum quod sub una parte
notus assignationis includitur multa partes alterius
assignationis. Sicut Tullius sub prouidentia includit
cautionem, & circumspectionem: sub intelligentia au-
tem rationem, docilitatem, & solertiam.

AD SECVDVM dicendum, quod œconomica, &
politica non accipiuntur hic secundum qd sunt sci-
entia, sed secundum quod sunt prudentia: quæ dicitur. De
alijs autem tribus patet responsio ex dictis.

AD TERTIVM dicendum, quod omnia illa ponun-
tur partes prudentiæ non secundum suam commu-
nitatem, sed secundum quod se habent ad ea, quæ p-
tinent ad prudentiam.

AD QVARTVM dicendum, qd recte scipere, & rone
uti, sic comitatur: ga ad preceptum rationis sequi-

atur obedientia inferiorum uirtutum; quæ pertinent
ad uirtutem. **AD QVINTVM** dicendum, quod sollicitudo
includitur in ratione prouidentie.

QVAESTIO XLIX.

De singulis prudentie partibus quasi in-
tegralibus, in octo articulis diuisa.

IN quæst. 49. art. 1.
ad secundum, nota
quod tertium docu-
mentum a quarto in
hoc differt, quod ter-
tium refert sollicitu-
dinem meditationum
ad simulacra: quartum
autem, ad res ipsas
memorandas.

- IN** quæst. 49. art. 1.
ad secundum, nota
quod tertium docu-
mentum a quarto in
hoc differt, quod ter-
tium refert sollicitu-
dinem meditationum
ad simulacra: quartum
autem, ad res ipsas
memorandas.
- PRIMO**, De memoria.
- SECUNDO**, De intellectu, uel intelligentia.
- TERCIO**, De docilitate.
- QUARTO**, De solertia.
- QUINTO**, De ratione.
- SEXTO**, De prouidentia.
- SEPTIMO**, De circumspectione.
- OCTAuo**, De cautione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum memoria sit pars prudentie.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur qd me-
moria non sit pars prudentie. Memoria enim ut
dicitur Philoso. est in parte anime sensitua: pruden-
tia autem in ratiocinatiua, ut patet in 7. Ethic. ergo
memoria non est pars prudentie.

2. Præ. Prudentia per exercitiu acquiritur, & per-
ficitur: sed memoria inest nobis a natura: ergo me-
moria non est pars prudentie.

3. Præ. Memoria est preteritorum, prudentia au-
tem futurorum operabilium, de quibus est consi-
lium, ut dicitur in 6. Ethic. ergo memoria non est
pars prudentie.

SED CONTRA est, quod Tullius in 2. Rhetorice
ponit memoriam inter partes prudentie.

RESPON. Dicendum, quod prudentia est circa
contingentia operabilia, sicut dictum est. In his autem
non potest homo dirigi per ea, que sunt simpliciter, &
ex necessitate uera, sed ex his, qd ut in pluribus acci-
dunt. Oportet. n. principia conclusionibus esse propor-
tionata, & ex talibus talia concludere, ut dicitur in 6. Ethic.
Quid autem ut in pluribus sit uerum, oportet per expe-
rimentum considerare. Vnde & in 2. Ethico. Philo-
sophus dicit, qd uirtus intellectualis habet generationem, &
augmentum ex experimento, & tempore. Experimen-
tum autem est ex pluribus memorijs, ut patet in 1. 7.
Meta. Vnde consequens est, qd ad prudentiam requi-
ritur plurimum memoriam habere: unde conuenien-
ter memoria ponitur pars prudentie.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut di-
ctum est, prudentia applicat uniuersalem cog-
nitionem ad particularia, quorum est sensus: unde mul-
ta, que pertinent ad partem sensitiuam, requiruntur
ad prudentiam, inter quæ est memoria.

AD SECVDVM dicendum, qd sicut prudentia aptitu-
dine quidem habet ex natura, sed eius complementum est
ex exercitio, uel gratia: ita etiam ut Tullius dicit in
sua Rhetorica, memoria non solum a natura perficitur,
sed etiam habet plurimum artis, & industria. Et sunt
quatuor, per quæ homo proficit in bene memorando,
quorum primum est, ut eorum quæ uult memorari,
quasdam similitudines assumat conuenientes, nec ta-

supra. q. 48.
cor. & 3. dif.
33. q. 1. ar. 1.
q. 1.
in lib. de me-
moria, ca. 1.
tom. 2.
li. 6. c. 5. non
procul a fi-
ne, tom. 5.

lib. 6. c. 2. &
7. simul. to. 5.

li. 2. de Inue-
ntione in fol.
4. ante fl. lib.
q. 47. ar. 2. &
4.

li. 6. ex c. 7.
videtur ha-
beri.

li. 2. Ethic. in
prin. li. to. 5.

li. 1. c. 1. non
lege a prin-
tom. 3.

q. 47. ar. 3. &
7.

li. 3. ad He-
rennium in 4.
folijs ante fi-
nem libri.

dere expertorum, & seniorum, & prudentium in dem...

AD PRIMUM ergo dicendum, quod etiam docilitas uti...

AD SECUNDUM Dicendum, quod docilitas, sicut &...

AD TERTIUM Dicendum, quod per prudentiam aliquis...

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod solertia non...

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD NONUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD UNDICESIMUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM NONUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM UNDICESIMUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM DECIMUM SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM DECIMUM TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

AD DECIMUM DECIMUM QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod ratio non...

A uentione medii, ut dicitur in 1. Posteriorum. Tam...

AD PRIMUM ergo dicendum, quod solertia non solum...

AD SECUNDUM dicendum, quod Philosophus unam rationem...

AD TERTIUM dicendum, quod rhetorica etiam rationatur...

AD QUARTUM dicendum, quod ratio non debet poni pars...

AD QUINTUM dicendum, quod ratio non debet poni pars...

AD SEXTUM dicendum, quod ratio non debet poni pars...

AD SEPTIMUM dicendum, quod ratio non debet poni pars...

AD OCTAVUM dicendum, quod ratio non debet poni pars...

AD NONUM dicendum, quod ratio non debet poni pars...

AD DECIMUM dicendum, quod ratio non debet poni pars...

AD DECIMUM SECUNDUM dicendum, quod ratio non debet poni...

AD DECIMUM TERTIUM dicendum, quod ratio non debet poni...

AD DECIMUM QUARTUM dicendum, quod ratio non debet poni...

AD DECIMUM QUINTUM dicendum, quod ratio non debet poni...

AD DECIMUM SEXTUM dicendum, quod ratio non debet poni...

AD DECIMUM SEPTIMUM dicendum, quod ratio non debet poni...

AD DECIMUM OCTAVUM dicendum, quod ratio non debet poni...

AD DECIMUM NONUM dicendum, quod ratio non debet poni...

AD DECIMUM DECIMUM dicendum, quod ratio non debet poni...

AD DECIMUM DECIMUM SECUNDUM dicendum, quod ratio non...

AD DECIMUM DECIMUM TERTIUM dicendum, quod ratio non...

AD DECIMUM DECIMUM QUARTUM dicendum, quod ratio non...

AD DECIMUM DECIMUM QUINTUM dicendum, quod ratio non...

AD DECIMUM DECIMUM SEXTUM dicendum, quod ratio non...

AD DECIMUM DECIMUM SEPTIMUM dicendum, quod ratio non...

AD DECIMUM DECIMUM OCTAVUM dicendum, quod ratio non...

B

C

Lib. 6. ca. 9. tom. 5.

Lib. 6. ca. 5. non procul a h. to. 5.

Li. in Somn. Scipio. ante mediu. lib. 6. cap. 5. tom. 5.

Super quest. quarta...

Super quest. quarta...

D. 142. viget, ratione non indigent, sed suo simplici d' intuitu veritatem comprehendunt, sicut Deus, & angeli. Particularia autem operabilia, in quibus prudentia dirigit, recedunt a conditione intelligibilium, & tanto magis, quanto sunt minus certa, seu determinata. Ea enim quae sunt artis, licet sint singularia, tamen sunt magis determinata & certa: unde in pluribus eorum non est consilium propter certitudinem, ut dicitur in 3. * Ethic. & ideo quamvis in quibusdam aliis virtutibus intellectualibus sit certior ratio, quam prudentia, tamen ad prudentiam maxime requiritur, quod sit homo bene ratiocinativus, ut possit bene applicare univertalia principia ad particularia, quae sunt varia, & incerta.

D. 1084. AD TERTIUM Dicendum, quod est intellectus, & ratio non sint diuerse potentiae, tamen denominantur ex diuersis actibus. Intellectus enim nomen sumitur ab intima penetratione veritatis: nomen autem rationis ab inquisitione, & discursu. & ideo utrumque ponitur pars prudentiae, ut ex dictis patet.

In corp. art. 2. & q. praeced. ar. 2. & 5.

Sup. q. 48. ar. 1. in vico, cor. Et in q. 2. ar. 1. cor.

* Li. 10. c. 15. incipit, Prudens i prim.

Ad hoc dicitur, quod diligenter notantur responsiones literae, apparet solutio confitens in hoc, quod prudentia potest dupliciter sumi. Uno modo, ut significat formalem & principalem prudentiae partem, quae est recta ratio praecipua, ut scilicet distinguitur a ceteris ad ipsam requisitis: & sic prudentia, est prudentia ut in corpore articuli probatur. Alio modo, ut significat eadem partem, & omnes alias in ordine ad ipsam, & sic est velut nomen cuiusdam totius, formaliter tamen principalem partem importans, quasi sicut animatum significat animam in concreto. Et sic prudentia ponitur principalis, & formalis pars eius: ac si diceretur, quod esse praecipuum eius, quod est ad finem vite humane, est pars prudentiae connume-

Li. 1. in Somnium Scipionis in fol. 2. ante mediu. Tullius li. 2. de inuentione in fol. 4. ante finem. q. 48. q. 47. ar. 7.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prouidentia debeat poni pars prudentiae.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod prouidentia non debeat poni pars prudentiae. Nil enim est pars sui ipsius: sed prouidentia videtur idem esse quod prudentia, quia, ut Isid. * dicit in li. Etymol. Prudens dicitur quasi procul uides, & ex hoc etiam nomen prouidentiae sumitur, ut Boetius dicit in lib. de consolatione: ergo prouidentia non est pars prudentiae.

¶ 2. Praet. Prudentia est solum practica: sed prouidentia potest etiam esse speculativa, quia uisio, ex qua sumitur nomen prouidentiae, magis pertinet ad speculatiuam, quam ad operatiuam: ergo prouidentia non est pars prudentiae.

¶ 3. Praet. Principalis actus prudentiae est praecipere, secundarius autem iudicare, & consiliari: sed nihil horum uidetur importari proprie per nomen prouidentiae: ergo prouidentia non est pars prudentiae.

SED CONTRA est autoritas * Tullii, & Macrobi, qui ponunt prouidentiam partem prudentiae, ut ex supra dictis patet.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, prudentia proprie est circa ea, quae sunt ad finem, & hoc ad eius officium proprie pertinet, ut ad finem debite ordinentur: & quamuis aliqua necessaria sint propter finem, quae subiciuntur diuinae prouidentiae, humanae tamen prouidentiae non subiciuntur, nisi contingentia operabilia,

quae per hominem possunt fieri propter finem. Praeterita autem in necessitate quandam transseunt: quia impossibile est non esse, quod factum est. Similiter etiam praesentia, in quantum huiusmodi, necessitatem quandam habent: necesse est enim Sortem sedere, dum sedet. Unde consequens est, quod contingentia futura, secundum quod sunt per hominem in finem humanae uitae ordinabilia, pertineant ad prudentiam, ut quae autem horum importatur in nomine prouidentiae. Importat enim prouidentia respectum quendam alicuius distans ad ea, quae in praesenti occurrunt, & ordinanda sunt: unde prouidentia est pars prudentiae.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quodcumque multa requiruntur ad unum, necesse est unum eorum esse principale, ad quod omnia alia ordinantur: unde in quolibet toto necesse est esse unam formalem partem, & predominantem, a qua totum unitatem habet. Et secundum hoc prouidentia est principalior inter omnes partes prudentiae: quia omnia alia, quae requiruntur ad prudentiam, ad hoc necessaria sunt, ut aliquid recte ordinetur ad finem. Et ideo nomen ipsius prudentiae sumitur a prouidentia sicut a principali sua parte.

AD SECVNDVM dicendum, quod speculatio est circa uniuersalia, & circa necessaria, quae secundum se non sunt procul, cum sint ubique & semper, etiam sunt procul quod ad nos, in quantum ab eorum cognitione desicimus. Unde prouidentia non proprie dicitur in speculatiuis, sed solum in practicis.

AD TERTIUM dicendum, quod in recta ordinatione ad finem, quae includitur in ratione prouidentiae, importatur rectitudo consilij, & iudicij, & praecipij, sine quibus recta ordinatio ad finem esse non potest.

ARTICVLVS VII.

Vtrum circumspectio possit esse pars prudentiae.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod circumspectio non possit esse pars prudentiae. Circumspectio enim uidetur esse consideratio quaedam eorum, quae circumstant: huiusmodi autem sunt infinita, quae non possunt comprehendi ratione, in qua est prudentia: ergo circumspectio

se congruus fini, & ad circumspectionem actus secundum circumspectionem congruus fini, & eundem rationis est facere bonum, & vitare malum oppositum, consequens est, quod vitare mali oppositum tam bonitati actus secundum se, quam secundum suas circumstantias, non spectet ad cautionem, sed primum ad providentiam, secundum ad circumspectionem.

Quod est ergo illud malum, pro quo vitatio opus est cautio? Si dicatur, ut supra dicitur in responsione ad secundam viam, quod est malum extrinsecorum impedimentorum, optime dicitur in ordine ad substantiam actus, sed non in ordine ad circumstantias: quia circumstantias etiam extrinsecas mala excludunt, ut patet distictum per circumstantias. Et confirmatur: quia in littera 7. articuli extrinsecas mala eventuum vitare, ad circumspectionem spectare dicitur, in exemplo de ostensione signi amoris ad allicendum, &c. ut patet ibi. Et arguetur dubium, quia in corpore octavi articuli dicitur, quod ad cautionem spectat vitare mala, quae habent speciem boni. Constat enim, quod mala ex genere ad providentiam, mala ex circumstantiis ad circumspectionem, vitare spectat. Quae ergo sunt ista mala habentia boni speciem vitanda a prudentia, praeter etiam extrinsecas impedimenta, quae conduntur istis malis?

Ad hoc dicitur, quod licet facile distictum ab aliquo possit, quod haec tria in hoc distinguuntur, quod providentia respicit actum, ut bonum ex genere ad finem: circumspectio, ut bonum ex circumstantiis: cautio, ut remotum a malis utriusque bonitati oppositis, ita quod illi duo respiciant actum, sed terminum ad quem, scilicet bonitatem: hoc autem terminum respicit eundem secundum terminum a quo. Quia tamen auctor actus istos distinguat secundum proprias difficultates, nec est alia difficultas recessus a malo, & accessus ad bonum, oppositum, sed eade: ideo attendendum est, quod in littera tria mala numerantur ad cautelam spectantia, scilicet extrinsecorum impedimentorum, etiam non detur poni pars prudentiae.

¶ 2 Praet. Circumstantia magis vult pertinere ad virtutes morales, quam ad prudentiam: sed circumspectio nihil aliud esse videtur, quam respectus circumstantiarum, ergo circumspectio magis videtur ad morales pertinere virtutes, quam ad prudentiam.

¶ 3 Praet. Qui potest videre quae procul sunt, magis potest videre quae circumstant: sed per providentiam homo est potens prospicere quae procul sunt, ergo ipsa sufficit ad considerandum ea, quae circumstant. non ergo oportuit praeter providentiam ponere circumspectionem partem prudentiae.

SED CONTRA est autoritas Macrobij, ut dictum est.

RESPOND. Dicendum, quod ad prudentiam, sicut dictum est, praecipue pertinet recte ordinare aliquid in finem. Quod quidem recte non fit, nisi & finis bonus sit, & id, quod ordinatur in finem, sit et bonum, & conveniens fini: sed quia prudentia, sicut dictum est, est circa singularia operabilia, in quibus multa concurrunt, contingit aliquid finem se consideratum esse bonum, & conveniens fini, quod tamen ex aliquibus concurrentibus redditur vel malum, vel non opportunum ad finem. Sicut ostendere signa amoris alicui finem se consideratum, videtur esse conveniens ad allicendum eius animum ad amorem. Sed si contingat in animo illius superbia, vel suspicio adulationis, non erit hoc conveniens ad finem: & ideo necessaria est circumspectio ad prudentiam, ut scilicet homo id, quod ordinatur in finem, comparet etiam cum his, quae circumstant.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod licet ea, quae pertinent circumstare, sint infinita: tamen ea, quae circumstant in actu, non sunt infinita, sed pauca quaedam sunt, quae immutant iudicium rationis in agendis.

AD SECUNDUM dicendum, quod circumstantia pertinent ad prudentiam quidem sicut ad determinandum eas: ad virtutes autem morales, in quantum per circumstantiarum determinationem, perficiuntur.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut ad providentiam pertinet prospicere id, quod est per se conveniens fini: ita ad circumspectionem pertinet considerare, an sit conveniens fini non detur poni pars prudentiae.

A & habentia boni speciem, & eventum, quod in responsione ad ultimum addi videtur. Ita quod intentio auctoris est, quod actus fini conpositus secundum se tanquam bonus ex genere, & bonus etiam ex circumstantiis, eger cautela ad evitandum mala extrinsecorum impedimentorum. verbi gratia, Actus ieiunandi propter castitatem, quando oportet, & cetera, eger cautione, ut homo evitet ire ad socios tales, qui inducent forte ad frangendum ieiunium. Et quoniam huiusmodi impedimenta contingunt dupliciter, scilicet secundum manifestam oppositionem, & secundum occultam sub specie boni, & speciali acumine opus est ad comprehendendum latentes sub specie boni insidias: ideo auctor contra impedimenta distincta mala sub specie boni, quasi occulta contra aperta.

ARTICVLVS VIII.

Utrum cautio debeat poni pars prudentia.

AD OCTAVVM sic proceditur. VI, quod cautio non debeat poni pars prudentiae. In eis enim, in quibus malum non potest esse, non est necessaria cautio: sed virtutibus nemo male vitatur, ut dicit Aug. in lib. de lib. arb. ergo cautio non pertinet ad prudentiam, quae est directiva virtutum.

¶ 2 Praet. Eiusdem est providere bona, & cauere mala, sicut eiusdem artis est facere sanitatem, & curare egritudinem: sed providere bona pertinet ad prudentiam, ergo etiam cauere mala, non ergo cautio debet poni pars alia prudentiae a providentia.

¶ 3 Praet. Nullus prudens conatur ad impossibile: sed nullus potest praecavere omnia mala, quae possunt contingere, ergo cautio non pertinet ad prudentiam.

SED CONTRA est, quod Apollolus dicit ad Eph. 5. Videte quomodo caute ambuletis.

RESPOND. Dicendum, quod ea, circa quae est prudentia, sunt contingentia operabilia, in quibus sicut verum potest admitti falso, ita & malum bono propter multiformitatem huiusmodi operabilium, in quibus bona plerumque impediuntur a malis, & mala habent speciem boni. Et ideo necessaria est cautio ad prudentiam, ut sic accipiantur bona, quod vitentur mala.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cautio non est necessaria in moralibus actibus, ut aliquis sibi caveat ab actibus virtutum: sed ut sibi caveat ab eis, per quae actus virtutum impediuntur.

AD SECUNDVM dicendum, quod opposita mala cauere eiusdem rationis est, & prosequi bona: sed vitare aliqua impedimenta extrinseca, hoc pertinet ad aliam rationem. Et ideo cautio distinguitur a providentia, quamvis utrumque pertineat ad unam virtutem prudentiae.

AD TERTIUM dicendum, quod malorum, quae huiusmodi vitanda occurrunt, quaedam sunt.

Locis supra art. 7. inductis.

Lib. 3. ca. 18. & 19. to. 3.

¶ Patet autem ambo spectare ad cautionem ex eo, quod incautos dicimus, qui incidunt in quodam horum. Euenus autem mali sunt in duplici ordine, quidam pertinentes ad circumstantias, & hi periculum ad circumspectionem: & talis est euenus in exemplo litterae, spectat enim ad circumstantiam circa quid. Amans enim aliquem debet prospicere, qualis est quem amat, & ex consideratione conditionum persone amatae, quae est materia, & obiectum amoris, circumstantias actui adhibere. Quidam autem ex extrinsecis ab actu, & circumstantiis proueniunt, ut illi qui consequuntur impedimenta tam aperta, quam sub specie boni, & tales spectant ad cautionem. Breuiter autem dicitur, & sine tot difficultatibus resolute, quod circumspectio ad actum visionis interioris spectat, & habet pro obiecto circumstantia, & obuenire possibilia bona, & mala, ut ipsum nomen circumspectionis sonat. Cautio vero ad actum applicationis spectat, & ad mala tantum vitanda refertur. Oportet namque rationem practicae utrumque actum habere, scilicet: videre circum-

Secunda Secundae 3. Thomae.

circumquaq; & vti-
tali vifione applican-
do ad vitandum ma-
la. Vnde in circumfpe-
ctos dicimus, qui
non vident circum-
quaque; incautos ue-
ro, qui licet circum-
fpeciant omnia, non
tamen student, vt vi-
tent mala, quae praeui-
dent. Et per hoc fo-
lorio omnium pate-
ret, nisi obfaret, quod
author circumfpectionem
ad applicationem pertine-
re pofit: & ideo
fola prior folutio
consona auctori ui-
deatur.

QVAESTIO L.

De partibus fubiectionis prudentiae, in
quatuor articulos diuifa.

¶ Super Quaestio-
ninguagesima Ar-
ticulum primum.

IN quaest. 50. art. 1.
dubium occurrit
circa illud dictum,
scilicet quod leges
ponere non conue-
nit aliis principibus,
& populo, nisi
fecundum quod parti-
cipant aliquid de re-
gimine regio. Vide-
tur enim oppositum,
quia rex participat
populum, & non e-
tra: quoniam rex fit
naturaliter a populo,
& rex quasi gerens
vicem totius populi,
leges ponit.

¶ Ad hoc dicitur, quod
licet prima facie vi-
deatur distinguendum,
& dicendum quod
regimen regum, &
populare comparatur
duplitter, scilicet ordine
formali: & sic cum
perfectiora in entibus
sint exemplaria imperfectionum,
regimen regum, ut
potest perfectissimum,
est exemplar omnis
regiminis, ac per
hoc in litera dicitur
quod alii principatus,
etiam popularis,
intantum leges ponunt,
inquantum participant
regimen regum: uel ordine
generationis, & sic
regimen populare fecundum
actum electionis est
prius regimine regis,
vt obiciendo dicitur:
Sed si diligenter
consideretur, quod
electio regiminis non
est pars regiminis,
sed prauium ad omnem
speciem regiminis,
ad electionem fit
quidem populi fpe-
ctat fecundum natura-
lem, an populare,
an optimatum, an
regum fit futurum
regimen, manifeste

Supr. q. 48.
ar. vii. cor.
Et 3. dif. 33.
q. 3. ar. 1. q. 4

Li. 5. cap. 6.
a. med. to. 5.

Lib. 3. Poli.
cap. 5. to. 5.

Lib. 5. Ety-
mol. ca. 10.
† Li. 6. ca. 8.
paulo a pri-
cip. tom. 5.

Lib. 3. ca. 7.
post. mediu
tom. 5.

q. 47. art. 8.

OSTEA considerandum
est de partibus fubiectionis
prudentiae. Et quia de
Prudentia, per quam aliquis regit se-
ipsum, iam dictum est, restat nunc
dicendum de speciebus prudentiae,
quibus multitudo gubernatur.
CIRCA quas quaeruntur quatuor.
¶ Primo, Vtrum lex positua de-
beat poni species prudentiae.
¶ Secundo, Vtrum politica.
¶ Tertio, Vtrum oeconomica,
¶ Quarto, Vtrum militaris.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum regnatiua debeat poni species
prudentiae.

AD PRIMVM sic proceditur:
Videtur, quod regnatiua non
debeat poni species prudentiae. Re-
gnatiua enim ordinatur ad iustitiam
conferuandam, dicitur enim in
5. Ethic. quod princeps est custos ius-
titiae, ergo regnatiua magis perti-
net ad iustitiam, quam ad prudentiam.

¶ 2. Praet. Secundum Philosophum in 3.
Polit. regnum est vna species
politiarum: sed nulla species pru-
dentiae sumitur secundum alias quin-
que politias, quae sunt aristocra-
tia, timocratia, tyrannis, oligocra-
tia, democratia, ergo nec secundum
regnum debet sumi regnatiua.

¶ 3. Praet. Leges ponere non solum
pertinet ad reges, sed etiam ad
quosdam alios principatus, & etiam
ad populum, vt patet per Aristotelm in
lib. Etymol. sed Philosophum in 6. Ethic.
ponit legi positiuam partem pru-
dentiae. inconuenienter ergo loco
eius ponitur regnatiua.

SED CONTRA est, quod Philo-
sophus dicit in 3. Polit. quod pru-
dentia est propria virtus principis.
ergo specialis prudentia debet
esse regnatiua.

RESPOND. Dicendum, quod
sicut ex supra dictis patet, ad pru-

dentiam pertinet regere, & preci-
pere: & ideo vbi inuenitur spe-
cialis ratio regiminis, & praecipue
in humanis actibus, ibi etiam in-
uenitur specialis ratio prudentiae.
Manifestum est autem, quod in
eo, qui non solum seipsum habet
regere, sed etiam communitatem
perfectam ciuitatis, vel regni, in-
uenitur specialis & perfecta ratio
regiminis. Tanto enim regimen
perfectius est, quanto vniuersalius
est ad plura se extendens, &
vltiore finem attingens: & ideo
regi, ad quem pertinet regere ci-
uitatem, vel regnum, prudentia
competit secundum specialem &
perfectissimam suam rationem. Et
propter hoc regnatiua ponitur
species prudentiae.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod omnia, quae sunt virtutum
moralium, pertinent ad prudentiam,
sicut ad dirigentem: vnde & ratio
prudentiae ponitur in definitione virtutum,
supra dictum est. Et ideo etiam exco-
prout ordinatur ad bonum communitatis,
net ad officium regis, indiget directione.
Vnde istae duae virtutes sunt maxime
obiciuntur.

H scilicet prudentia, & iustitia, secundum
Regnabit rex & sapiens erit, & facit
iustitiam in terra. Quia tamen dirigentem
ad regem, exequi autem ad subditos, in
ua magis ponitur species prudentiae, quia
ua, quam iustitia, quae est executiua.

AD SECVDVM dicendum, quod regni
politias est optimum regimen, ut dicitur
Et ideo species prudentiae magis debet
ri a regno, ita tamen quod sub regna
hendantur omnia alia regimina recte,
peruersa, quae virtuti opponuntur, non
nec ad prudentiam.

AD TERTIVM dicendum, quod Philo-
sophus ad principalem actum regis, qui est leges
etiam conueniat alijs, non conuenit, sed
quod participant aliquid de regimine.

ARTICVLVS II.

Vtrum politica conuenienter ponatur
pars prudentiae.

AD SECVDVM sic procedit.
Vt, quod politica inconuenienter
ponatur pars prudentiae. Regnatiua
u. n. est pars politicae prudentiae,
vt dictum est: sed pars non debet
di cetera totum, ergo politica non
debet poni alia species prudentiae.

¶ 2. Praet. Species habituum distin-
guuntur in diuersa obiecta: sed
eadem sunt, quae oportet regnati-
cipere, & subditum exequi, ergo
politica secundum quod pertinet
ad subditos, non debet poni species
prudentiae distincta a regnatiua.

¶ 3. Praet. Vniuersalis persona, sed qualibet
singularis persona seipsum suffi-